

ВЦГУК

офіційного опонента

доктора економічних наук, професора Воронкової Олени Миколаївни

на дисертацію Чистюхіної Юлії Андріївни

на тему: «ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ФІСКАЛЬНОЇ

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ»,

подану на здобуття наукового ступеню кандидата економічних наук

за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

Актуальність теми дисертаційного дослідження.

Вирішення завдань інституційного забезпечення соціально-економічного розвитку як країни, так і її територій, є актуальною для сучасного етапу адміністративно-політичних трансформацій в Україні. В умовах заявленого курсу на децентралізацію державні інституції мають забезпечити належну фінансову самостійність регіонів, а з іншого боку має бути забезпечений макроекономічний розвиток в цілому. Проблеми у сфері формування загальнодержавної та регіональної бюджетно-податкової політики, політики міжбюджетних трансфертів існують у всіх державах, незалежно від форми державного устрою, проте для процесу децентралізації в Україні істотною проблемою є відсутність сучасних та ефективних інституційних засад його реалізації. Реалізація процесу децентралізації перманентною соціально-економічною та політичною кризою, зниженням ділової активності, військовим конфліктом в окремих регіонах, що стає на заваді надання їм фінансової незалежності та фіскальної автономії. При формуванні дієвого інституційного забезпечення процесу децентралізації залишається гострою і проблема боротьби з корупцією, подолання тіньових схем. Зважаючи на зазначене, дисертаційне дослідження Чистюхіної Ю.А. є

актуальним, теоретично і практично значущим, оскільки спрямована на удосконалення інституційних засад набуття бюджетно-податкової автономії регіонами України, що буде сприяти фінансовій консолідації бюджетів всіх рівнів, конвергенції рівнів територіального розвитку, забезпечувати прозорість та відповідальність діяльності головних розпорядників бюджетних коштів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано відповідно до тематики науково-дослідних робіт Донбаської державної машинобудівної академії Міністерства освіти і науки України. У межах НДР «Фундаментальні та прикладні аспекти фіскальної децентралізації як засобу реалізації соціально-економічної політики на пост-конфліктних територіях» (номер державної реєстрації 0116U003939) автором обґрунтовано інституційні засади фіскальної децентралізації в Україні; у межах НДР «Механізм фінансово-економічного управління розвитком на макро- та мікрорівні» (номер державної реєстрації 0114U003938) досліджено проблематику державного регулювання бюджетних та податкових процесів на центральному та місцевому рівнях.

Ступінь обґрунтованості й достовірності положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукові положення, висновки та рекомендації, які представлені у дисертації Чистюхіної Ю.А., мають достатній ступінь обґрунтованості та достовірності, оскільки базуються на опрацюванні значного масиву наукових розробок з відповідної тематики, а також на використанні значного обсягу статистичної інформації. Інформаційною основою дисертації стали загальні та спеціальні нормативно-правові акти України; дані Державної служби статистики України; дані Державної казначейської служби України; інформаційно-аналітичні матеріали міжнародних організацій; фахова наукова та періодична література.

Автор використав широкий перелік загально визнаних методів наукового пізнання – абстрактно-логічний метод, узагальнення, структурну декомпозицію, порівняння, групування, аналіз і синтез, статистичний аналіз, економіко-математичне моделювання, системний та структурно-функціональний метод, ієрархічне упорядкування, логічне узагальнення. Використання диверсифікованого інструментарію дослідження дозволило дисертанту вирішити поставлені завдання і сформулювати обґрунтовані висновки.

Достовірність та обґрунтованість основних положень дисертаційної роботи підтверджується також їх апробацією на науково-практичних конференціях, публікаціями у наукових фахових виданнях, використанням у практичній діяльності компетентних органів та громадських об'єднань.

Наукова новизна одержаних результатів.

Основні положення дисертації, що визначають її наукову новизну, полягають у наступному.

1. У межах інституційного підходу сформульовано авторське визначення поняття «фіскальна децентралізація» як процесу лібералізації та демократизації інституційного забезпечення окремих бюджетних та податкових повноважень через їх повну або часткову передачу від центрального уряду до субцентральних органів управління з метою досягнення економічної ефективності державної політики, забезпечення вирівнювання регіонального розвитку й макроекономічну стабільність країни в цілому (с. 41).

2. На засадах інституціоналізму конкретизовано форми фіскальної децентралізації: фіскальну деволюцію, фіскальне делегування та фіскальну деконцентрацію (с. 38).

3. У межах інституційного підходу розвинуто методологічний базис фіскальної децентралізації, який включає її форми, принципи, інституційну структуру, інституційне середовище, інституційну практику (с. 44).

4. Удосконалено підхід до формування концепту фіскальної децентралізації через визначення його імперативів на основі синтезу теорій фіскальної децентралізації першого та другого поколінь, підходів до міжбюджетних відносин та інституційних концепцій, що у сукупності забезпечуватимуть макроекономічну консолідацію (с. 54).

5. Розвинуто систему правил фіскальної децентралізації, в основу яких закладено інститути-обмеження довгострокового характеру, що представлені у формі кількісних та якісних лімітів на основні бюджетно-податкові агрегати центральних та субцентральних рівнів влади, обсягів делегування повноважень на місцевий рівень та засад забезпечення фіскальної дисципліни й транспарентності влади (с. 120).

6. Удосконалено методичний підхід до оптимізації кількісних параметрів результативності реалізації фіскальної політики, що включає цільову функцію максимізації індексу фіскальної децентралізації та систему залежностей та обмежень, які окреслюють правила фіскальної консолідації, і на основі якого побудовано відповідну оптимізаційну модель (с. 128–135).

7. Запропоновано інституційну структуру фіскальної децентралізації із врахуванням посилення ролі неформальних і квазідержавних інститутів, що уможливило подолання основних проблем фіскальної прозорості (с. 157).

Отримані автором результати та надані пропозиції дозволять наблизити вітчизняну фіскальну політику до європейських стандартів, стабілізувати макроекономічну ситуацію в Україні, знизити корупцію через прозорість фіскального процесу та участь у ньому громадськості й незалежних фіскальних інститутів.

Теоретичне і практичне значення результатів дисертаційної роботи.

Теоретична цінність роботи полягає у розробці теоретичних та методичних положень щодо удосконалення інституційних засад фіскальної децентралізації в межах реформування міжбюджетних відносин в Україні.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони можуть бути використані компетентними органами у процесі вдосконалення бюджетного законодавства та провадження регуляторної діяльності для підвищення ефективності фіскальної політики в аспекті подальшого провадження процесу децентралізації в Україні.

Повнота викладення положень дисертації в опублікованих працях і авторефераті.

Основні положення дисертації висвітлено у 11 наукових працях загальним обсягом 4,49 друк. арк., з яких особисто автору належить 3,7 друк. арк. У складі публікацій шість статей у наукових фахових виданнях, у тому числі дві публікації в виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз, п'ять – в інших виданнях. У роботах, опублікованих у співавторстві, особистий внесок Чистюхіної Ю.А. безпосередньо стосується теми дисертації. Це дає змогу зробити висновок, що кількість та обсяг друкованих праць Чистюхіної Ю.А. відповідають встановленим вимогам щодо публікації основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

Зміст автореферату дисертації розкриває викладені у ній положення, висновки та пропозиції та не містить інформації, відсутньої у дисертаційній роботі.

Дискусійні положення та недоліки.

1. Заявлений у Змісті роботи п. 2.1 «Досвід фіскальної децентралізації країн ЄС» ні за назвою, ні за змістом не належить до аналітичного другого розділу, бо містить недостатньо аналітичного матеріалу. На нашу думку, доцільніше було його включити до Розділу 1.

2. Потребує ґрунтовного обґрунтування віднесення автором до фіскальних процесів таких форм політичної та адміністративної децентралізації, як деволуція, деконцентрація, делегування (с. 38).

3. Дисертаційна робота набула б більшої цінності за наявності роз'яснень щодо дії горизонтальних та вертикальних дисбалансів фіскальної політики у вітчизняних реаліях, а також обґрунтування методів їх подолання (с. 39–40).

4. Невдалою та некоректною є назва рис. 1.2. «Методологія фіскальної децентралізації з позиції інституційного підходу» (с. 44), оскільки по суті і за змістом це методологічні засади або методологічний базис.

5. На с. 91 наведено результати аналізу виконання доходів загального фонду об'єднаних територіальних громад, проте не проаналізовано їх видатки. На наш погляд, саме співставлення результатів аналізу доходів і витрат об'єднаних територіальних громад надало більш ґрунтовні підстави для формування висновків про фінансову результативність процесів децентралізації в Україні.

6. У межах Розділу 2 назва п. 2.3 «Формування системи правил фіскальної децентралізації України» є невдалою.

7. Запропонований автором підхід до формування системи правил фіскальної децентралізації ґрунтується також на правила для центрального рівня. Вбачається, що предмет дослідження має бути зосереджений на рівні субцентральних рівнів влади.

8. В роботі вказано на необхідність досягнення конвергенції регіонального розвитку у процесі фіскальної децентралізації (п. 2.3). Разом з тим, автор вказує на скасування базової/реверсної дотації, не обґрунтовуючи і не враховуючи те, як це вплине на розвиток регіонів України.

9. Дисертантом сформульовано комплекс науково-практичних рекомендацій для розвитку інститутів фіскальної децентралізації в Україні. Проте, наприкінці роботи хотілося б бачити якийсь прогностичний фінансовий та/або соціально-економічний ефект від їхньої імплементації, зокрема удосконалених норм інституційного забезпечення фіскальної децентралізації в Україні.

Втім, зазначені зауваження в цілому не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

Загальна оцінка дисертаційного дослідження. Дисертація Чистюхіної Юлії Андріївни на тему «Інституційні засади фіскальної децентралізації в Україні» є завершеним самостійним науковим дослідженням, яке має теоретичне і практичне значення та характеризується науковою новизною. Результати дисертації розв'язують наукове завдання щодо поглиблення теоретико-методичного підґрунтя розвитку інституційних засад фіскальної децентралізації в Україні.

Дослідження виконане на належному теоретичному, методичному і практичному рівні та містить елементи наукової новизни. Структура та обсяг роботи відповідають встановленим вимогам, а автореферат є ідентичним дисертації і повною мірою розкриває викладені в ній наукові розробки. Результати дисертаційного дослідження належним чином апробовані й опубліковані.

Таким чином, дисертаційна робота на тему «Інституційні засади фіскальної децентралізації в Україні» відповідає пп. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами та доповненнями згідно з Постановою від 19 серпня 2015 р. № 656), а її автор Чистюхіна Юлія Андріївна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансових ринків,
Університет державної
фіскальної служби України (м. Ірпінь)

